

Міністерство освіти і науки України
Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»

Навчально-методична серія
«РОМСЬКІ СТУДІЇ В УЖНУ»
№ 1

Михайло Зан
Євгенія Навроцька

**ЕТНОГЕНЕЗ
ТА ЕТНІЧНА ІСТОРІЯ РОМІВ**
НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ

Ужгород – 2018

Навроцька Є. Етногенез та етнічна історія ромів: навчально-методичні рекомендації / М. Зан, Є. Навроцька; Навчально-методична серія «РОМСЬКІ СТУДІЇ В УЖНУ» / № 1; [Ужгород. нац. ун-т]. – Ужгород, 2018. – 23 с.

Розробники:

Зан Михайло Петрович, кандидат історичних наук, доцент кафедри політології і державного управління факультету суспільних наук УжНУ;

Навроцька Євгенія Миколаївна, вчитель-методист, вчитель вищої категорії, відмінник освіти України

Науковий консультант:

Зіневич Наталія Олексіївна, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник відділу пам'яток української культури Інституту української археографії та джерелознавства ім. М.С. Грушевського НАН України

Обговорено та затверджено на засіданні Науково-методичної ради ДВНЗ «Ужгородський національний університет».

Протокол № 3 від 22 лютого 2018 року.

За підтримки Міжнародного фонду «Відродження» (м. Київ)

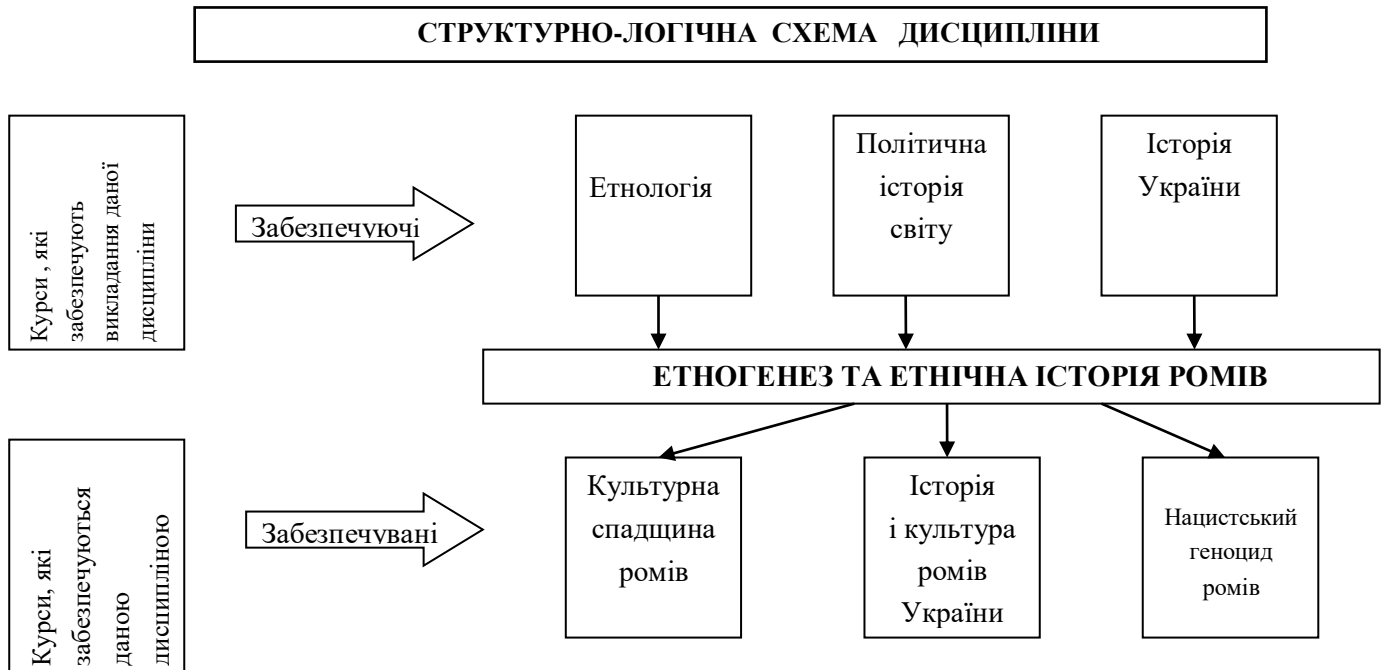
ЗМІСТ

1. Опис навчальної дисципліни	4
2. Структурно-логічна схема навчальної дисципліни	5
3. Тематичний план навчальної дисципліни	6
4. Мета та завдання навчальної дисципліни	7
5. Зміст програми навчальної дисципліни	9
6. Плани практичних занять	13
7. Методичні рекомендації і завдання для самостійної та індивідуальної роботи студента	15
8. Перелік питань на екзамен	18
9. Рекомендована література	20
10. Шкала оцінювання навчальних досягнень студентів	22

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

<i>Найменування показників</i>	<i>Спеціальності, ступінь</i>	Характеристика навчальної дисципліни
		<i>денна форма навчання</i>
<p>Кількість кредитів відповідно ECTS – 4</p> <p>Модулів: 1</p> <p>Змістових модулів: 12</p> <p>Загальна кількість годин: 120 год.</p> <p>Тижневих годин: 4 год.</p>	<p>Спеціальності:</p> <p>052 – Політологія 074 – Публічне управління та адміністрування 231 – Соціальна робота 054 – Соціологія 053 – Психологія 061 – Журналістика 014.01; 014.02 – Середня освіта (Філологічні спеціальності) 014.03 – Середня освіта (Історія) 014.07 – Середня освіта (Географія)</p> <p>Ступінь: бакалавр</p>	За вибором
		<i>Рік підготовки:</i>
		2,3,4
		<i>Семестр</i>
		3-8
		<i>Лекції</i>
		36
		<i>Практичні, семінарські</i>
		24
		<i>Самостійна робота</i>
		60
<i>Вид контролю</i>		
екзамен		

2. СТРУКТУРНО-ЛОГІЧНА СХЕМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	ТЕМА	Денна форма навчання		
		Лекції	Практичні заняття	Самостійна та індивідуальна робота
1.	Формування ромознавства як науки	2		4
2.	Етногенез та етнічна історія ромів в історіографії ХХ – початку ХХІ ст.	4		4
3.	Міграція проторомів із Індії та візантійський період формування етносу ромів	4		4
4.	Первісні міграції в Західній Європі. Поява антиромського законодавства	2	2	4
5.	Роми в Османській імперії (ХVI – ХІХ ст.)	4	2	4
6.	Роми в князівствах Валахії та Молдавії	2	2	4
7.	Роми на теренах Речі Посполитої, Великого князівства Литовського та Гетьманщини	2	4	6
8.	Вплив політики національних європейських держав на етнічну історію ромів (ХVII – початок ХХ ст.)	4	2	6
9.	Роми в Російській імперії (кінець ХVIIІ – початок ХХ ст.)	2	2	6
10.	Велике розселення ромів із Центрально-Східної Європи в кінці ХІХ – початку ХХ ст.	2	2	6
11.	Вплив тоталітарних режимів ХХ століття на етнодемографічну структуру ромів Європи	4	4	6
12.	Сучасне розселення і міграції ромів Центрально-Східної Європи (кінець ХХ – початок ХХІ ст.)	4	4	6
ВСЬОГО:		36	24	60

4. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Програма вивчення нормативної навчальної дисципліни «Етногенез та етнічна історія ромів» складена в рамках виконання проекту Міжнародного фонду «Відродження» (м. Київ) відповідно до впровадження у ДВНЗ «Ужгородський національний університет» інтегрованої сертифікатної програми «Ромські студії в УжНУ».

Предметом навчальної дисципліни «Етногенез та етнічна історія ромів» є вивчення специфіки етногенетичних процесів у середовищі ромської спільноти та засвоєння базових віх етнічної історії ромів світу.

Міждисциплінарні зв'язки. Навчальна дисципліна «Етногенез та етнічна історія ромів» пов'язана з такими навчальними дисциплінами як «Історія і культура ромів України», «Нацистський геноцид ромів», «Культурна спадщина ромів», «Соціально-культурна антропологія ромів», «Громадсько-політичний рух ромів».

Метою викладання навчальної дисципліни «Етногенез та етнічна історія ромів» є засвоєння студентами ДВНЗ «Ужгородський національний університет» етноісторичних особливостей формування ромської спільноти світу, зокрема країн Європи.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Етногенез та етнічна історія ромів» є:

- **ознайомити** студентів з базовими концепціями етногенезу ромів;
- **засвоїти** різновиди етніміки ромів;
- **окреслити** політико-правові фактори соціалізації ромської етнічної громади в умовах різних політичних систем і політичних режимів;
- **проаналізувати** соціально-економічні та духовно-культурні аспекти розвитку ромів Європи в різні історичні епохи;
- **висвітлити** громадсько-культурне життя ромів Європи на зламі ХХ – ХХІ ст.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- концепції етногенезу ромів;
- розмаїття етніміки ромського етносу;
- політико-правові чинники соціалізації ромів у історичній ретроспективі;
- соціально-економічні та духовно-культурні аспекти становлення ромської громади в минулому та на сучасному етапі;
- палітру громадсько-культурного життя ромів сучасної Європи.

вміти:

- **давати критичну оцінку** етногенетичним концепціям походження ромів;
- **розуміти** причини виникнення та функціонування розмаїття етніміки ромської спільноти;

- *визначати* політико-правові фактори соціалізації ромів в умовах різних політичних систем і політичних режимів;
- *орієнтуватися* в головних віхах історичного минулого ромів світу;
- *готувати* аналітичні матеріали та доповіді з проблем етногенезу та етнічної історії ромів, зокрема Європи.

5. ЗМІСТ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1. ФОРМУВАННЯ РОМОЗНАВСТВА ЯК НАУКИ

Теорія передньоазійського, єгипетського та індійського походження ромів. Іштван Ваї. Дослідження Дж. Брайанта, І.К.Х. Рюдигера, Г.М. Грелльмана.

Порівняльно-історичне мовознавство. Праці А.Ф. Потта, Г.І. Асколі, Ф.К. Міклошича. Гіпотеза Л.Р. Тернера. Мовознавчі студії Л. Черенкова.

ТЕМА 2. ЕТНОГЕНЕЗ ТА ЕТНІЧНА ІСТОРІЯ РОМІВ В ІСТОРІОГРАФІЇ ХХ – ПОЧАТКУ ХХІ СТ.

«Gipsy Lore Society» – ромські студії в найстарішому ромознавчому науковому осередку.

Антропологічні та етногенетичні дослідження ромів у європейських країнах.

Етнічна історія ромів у фокусі різних дисциплін та національних історіографій.

Сучасна теорія Яна Хенкока про санскритську мовну основу ромських діалектів світу. Її підтримка Маріелем Домбаклі, Марселем Куртіадом, Міленою Губшмановою та ін.

Основні напрями ромських студій в спеціалізованих наукових осередках Європи. Фахові дослідження ромської тематики у пострадянських країнах.

ТЕМА 3. МІГРАЦІЯ ПРОТОРОМІВ ІЗ ІНДІЇ ТА ВІЗАНТІЙСЬКИЙ ПЕРІОД ФОРМУВАННЯ ЕТНОСУ РОМІВ

Ендоетнонім «роми» та його значення в контексті етногенезу. Витоки ендоетноніму «рома» з категорії «люди». Шляхи міграції проторомів у взаємопов'язаних етнодефініціях: «ром – рома – сінті – мануш – кале»; каста «дом» та зміна її фонетичної вимови на «лом-ром».

Візантійський період в історії ромів. Перші згадки про ромів у Східній Римській імперії. Ділові папери константинопольського патріарха Григорія II Кіпріоса (1283–1289). «Ацингани» та «іджипшинз». «Кацивелое». «Ромиті». Поселення ромів на теренах Візантії. Форми зайнятості та професії ромів (ремісники, артисти, дресирувальники). Відомості Сімеона Сімеоніса про прийняття ромами православ'я.

ТЕМА 4. ПЕРВІСНІ МІГРАЦІЇ РОМІВ У ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ. ПОЯВА АНТИРОМСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Роми в середньовічній Європі. Початок XV ст.: ромські табори на півдні Чехії, в Базелі та Гессені. Роми на теренах Німеччини (1418), Франції (1419; 1427), Італії (1422), Іспанії (1425), Англії (1430), Данії (1433), Шотландії (1500), Швеції (1513). Охоронні грамоти імператора та благословіння папи римського на кочування в Європі. «Паризька хроніка» про ромів-паломників. Сутички ромів із тінкерами в Англії. Формування групи «тревелерс».

Поява антиромського законодавства. Обмеження на кочування та

виселення: німецькі землі. Чехія: поява ромів (1411) – антиромське законодавство (1549); різниця у 138 років. Франція: 1419 – 1504 (різниця в 85 років). Німеччина: 1423 – 1498 (75 років). Іспанія: 1425 – 1482 (57 років). Англія: 1439 – 1530 (100 років). Данія: 1433 – 1526 (103 роки). Шотландія: 1500 – 1541 (41 рік). Польща: 1501 – 1588 (87 років). Швеція: 1513 – 1637 (124 роки).

Етапи антиромського законодавства в Європі (XVI – XVII ст.). Англія (1562, 1597). Покарання на смерть, втратою землі та майна. Вивезення до колоній. Шотландія (1655). Закон про бродяжництво. Вивезення до Вест-Індії. Франція (1561, 1686–1689). Заборона мандрювань. Вивезення до Мартініки та Луїзіани. Німеччина (1652). Заборона волоцюжних звичаїв. «Карати канчуками та виганяти з королівства без суду та слідства». Португалія (1538). Закон проти міграції. Вивезення до Бразилії.

Форми антиромських репресій в ранньомодерній Європі. Заборони на проживання. Тілесні покарання. Різновиди таврувань. Повішання. Колесування. Розстріли. Тракткування жорстокості по відношенню до ромів. Криміналізація суспільств європейських країн. Наслідки антиромських репресій. Консервація ромського етносу. Пережитки антиромського законодавства на сучасному етапі.

ТЕМА 5. РОМИ В ОСМАНСЬКІЙ ІМПЕРІЇ (XVI – XIX СТ.)

Формування етноконфесійної структури ромів на Балканах. Роми-християни. Роми-мусульмани. Зміна співвідношення в загальній структурі ромського населення. Роми в податкових реєстрах. Традиційний етнокультурний поділ праці. Податкові преференції для певних категорій ромів.

Особливості ромських поселень на Балканах (Махали). Компактні поселення ромів в окремих регіонах Балкан (Румелія). Болгарське місто Слівен – формування в XIX ст. робітничого класу в середовищі ромів.

Специфіка слов'янської та турецької інтерференцій ромського населення Балкан. Поляризація етноконфесійних груп ромів. Роми-шіїти, роми-суніти та роми-православні. Вплив етнокультурних контактів на формування етнодіалектної структури ромів регіону.

ТЕМА 6. РОМИ В КНЯЗІВСТВАХ ВАЛАХІЇ ТА МОЛДАВІЇ

Міграції ромів у румунські князівства. Перші загадки про ромів в історичних документах. Документальна фіксація.

Запровадження інституту рабства в князівствах Валахії та Молдавії. Раби державні, поміщицькі та церковні. 500 років ромського рабства та відміна його на офіційному рівні Румунії 160 років тому.

Етносоціальна спеціалізація ромських груп. Рударі. Ватраши. Лаєши. Формування кількох типів ідентичності. Вплив способу життя на збереженість діалектів. Асиміляційні процеси.

ТЕМА 7. РОМИ НА ТЕРЕНАХ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ, ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО ТА ГЕТЬМАНЩИНИ

Поява ромів на теренах Речі Посполитої. Перші охоронні грамоти. Перші письмові згадки (1419; 1428; 1429; 1434; 1436; 1487). Виникнення

містечка Циганово та селища Цигановіце (1530). Традиційні заняття: ковальство, робота з кіньми (чоловіки), ворожіння (жінки).

Роми у Великому князівстві Литовському. Поява ромів на початку XVI ст. Ліберальне законодавство. Другий Литовський статут. Поселення ромів під опікою «господарів» ромів. Інститут «циганських королів».

Роми в соціальній структурі Великого князівства Литовського. Сільське населення. Роми у війську. На службі у вельмож. Містечко Мир князів Радзивілів – циганська столиця.

Роми в Гетьманщині. Втечі ромів-рабів на землі війська Запорізького та формування групи сервів. Виокремлення ромів у соціальній структурі населення. Інститут циганських отаманів.

ТЕМА 8. ВПЛИВ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ НА ЕТНІЧНУ ІСТОРІЮ РОМІВ XVIII – ПОЧАТКУ XX СТ.

Асиміляційна політика щодо ромів у рамках просвітницького абсолютизму. Проект Марії Терезії та Франца Йосипа.

Трансатлантичні переміщення ромів. Початок XIX ст. Британія. Іспанія. Переселення ромів до Північної Америки.

Формування етносоціальної структури ромів в Угорщині. Поява компактних поселень ромів. Політика мадяризації. Виокремлення ромів-музикантів як привілейованої соціальної групи.

ТЕМА 9. РОМИ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ (КІНЕЦЬ XVII – ПОЧАТОК XX СТ.)

Розселення та заняття ромів на теренах Росії в XVII – XVIII ст. Документальні свідчення про розселення ромів. Імперське та місцеве законодавство.

Формування субетнічних груп ромів на новоприєднаних територіях. Польська рома та руска рома. Середньоазійські люлі. Закавказькі боша та карачі. Бесарабські роми (рудари, лаєши та ін.). Українські серви та влахи. Балтійські лотфіка. Роми Сибіру.

Формування професійних ромських колективів у Російській імперії в XIX ст. Формування професійних ромських хорів як окремого соціального прошарку. Етнокультурний поділ праці представниками різних субетнічних груп. Котляри (лудження посуду). Руска рома (музичне виконавство, торгівля кіньми). Крими (музичне виконавство, ювелірне ремесло).

ТЕМА 10. ВЕЛИКЕ РОЗСЕЛЕННЯ РОМІВ ІЗ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ В КІНЦІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТ.

Еміграція ромів, звільнених з рабства, з Румунії. Напрями міграції. Австро-Угорщина. Західна та Північна Європа. Північна та Південна Америка. Російська імперія.

Формування найбільшої субетнічної групи ромів-келдерарів та споріднених з ними ловарів. Еміграція до Польщі та Російської імперії. Китай.

ТЕМА 11. ВПЛИВ ТОТАЛІТАРНИХ РЕЖИМІВ ХХ СТОЛІТТЯ НА ЕТНОДЕМОГРАФІЧНУ СТРУКТУРУ РОМІВ

Расова модель етнополітики тоталітарних режимів. Прийняття нацистською Німеччиною та країнами-сателітами антиромського законодавства. «Законодавча тактика» (1933–1939). Створення системи концтаборів та гетто (1939–1941). Знищення ромів у концтаборах смерті (1941–1943).

Примусові переселення та створення трудових таборів в Трансністрії. Позбавлення громадянських прав кочового та осілого ромського населення режимом Іона Антонеску.

Етнодемографічні втрати після Другої світової війни. Сінті (Німеччина та Австрія). Польська рома. Роми Румунії. Роми Хорватії.

Політика насильницької асиміляції та заборона кочівлі в повоєнні роки. Польща. Чехословаччина. Болгарія. Радянський Союз. Ромська ідентичність в умовах соціальних експериментів. Феномен «радянської людини» та «югослава».

ТЕМА 12. СУЧАСНЕ РОЗСЕЛЕННЯ І МІГРАЦІЇ РОМІВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.)

Роми в умовах демократизації країн Центрально-Східної Європи в кінці 1980-х – на початку 1990-х років. Міграційні процеси. Політизація етнічності. Створення громадських неурядових організацій та політичних партій. Процеси етнічної консолідації.

Роми в умовах збройних конфліктів на Балканах. Етнічні чистки. Біженці до Німеччини та Швеції.

Еміграція чеських ромів до Канади. Політика мультикультуралізму. Соціальна адаптація.

Міграція ромів із нових країн-членів Євросоюзу. Румунія. Болгарія. Македонія. Угорщина. Словаччина.

Європейська політика соціально-економічної інтеграції та культурної адаптації ромів. Ромська декада 2005–2015. Ромські національні стратегії до 2020 року.

6. ПЛАНИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

ТЕМА 1. ПЕРВІСНІ МІГРАЦІЇ РОМІВ У ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ. ПОЯВА АНТИРОМСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА (2 год.)

1. Роми в середньовічній Європі.
2. Поява антиромського законодавства.
3. Етапи антиромського законодавства в Європі (XVI – XVII ст.).
4. Форми антиромських репресій в ранньомодерній Європі.

ТЕМА 2. РОМИ В ЄВРОПЕЙСЬКІЙ ЧАСТИНІ ОСМАНСЬКОЇ ІМПЕРІЇ (XVI – XIX СТ.) (2 год.)

1. Формування етноконфесійної структури ромів на Балканах.
2. Особливості ромських поселень на Балканах (Махали).
3. Специфіка слов'янської та турецької інтерференцій ромського населення Балкан.

ТЕМА 3. РОМИ В КНЯЗІВСТВАХ ВАЛАХІЇ ТА МОЛДАВІЇ (2 год.)

1. Міграції ромів у румунські князівства.
2. Запровадження інституту рабства.
3. Етносоціальна спеціалізація ромських груп.

ТЕМА 4. РОМИ НА ТЕРЕНАХ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ, ВЕЛИКОГО КНЯЗІВСТВА ЛИТОВСЬКОГО ТА ГЕТЬМАНЩИНИ (4 год.)

1. Поява ромів на теренах Речі Посполитої.
2. Роми у Великому князівстві Литовському.
3. Роми в соціальній структурі Великого князівства Литовського.
4. Роми в Гетьманщині.

ТЕМА 5. ВПЛИВ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ДЕРЖАВ НА ЕТНІЧНУ ІСТОРІЮ РОМІВ XVIII – ПОЧАТКУ XX СТ. (2 год.)

1. Асиміляційна політика щодо ромів у рамках просвітницького абсолютизму.
2. Трансатлантичні переміщення ромів.
3. Формування етносоціальної структури ромів в Угорщині.

ТЕМА 6. РОМИ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ (КІНЕЦЬ XVII – ПОЧАТОК XX СТ.) (2 год.)

1. Розселення та заняття ромів на теренах Росії в XVII – XVIII ст.
2. Формування субетнічних груп ромів на новоприєднаних територіях.
3. Формування професійних ромських колективів у Російській імперії в XIX ст.

ТЕМА 7. ВЕЛИКЕ РОЗСЕЛЕННЯ РОМІВ ІЗ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ В КІНЦІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ. (2 год.)

1. Еміграція ромів, звільнених з рабства, з Румунії.
2. Формування найбільшої субетнічної групи ромів-келдерарів та споріднених з ними ловарів.

ТЕМА 8. ВПЛИВ ТОТАЛІТАРНИХ РЕЖИМІВ ХХ СТОЛІТТЯ НА ЕТНОДЕМОГРАФІЧНУ СТРУКТУРУ РОМІВ (4 год.)

1. Расова модель етнополітики тоталітарних режимів щодо ромів.
2. Примусові переселення та створення трудових таборів в Трансністрії.
3. Етнодемографічні втрати після Другої світової війни.
4. Політика насильницької асиміляції та заборона кочівлі в повоєнні роки.

ТЕМА 9. СУЧАСНЕ РОЗСЕЛЕННЯ І МІГРАЦІЇ РОМІВ ЦЕНТРАЛЬНО-СХІДНОЇ ЄВРОПИ (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТ.) (4 год.)

1. Роми в умовах демократизації країн Центрально-Східної Європи в кінці 1980-х – на початку 1990-х років.
2. Роми в умовах збройних конфліктів на Балканах.
3. Еміграція чеських ромів до Канади.
4. Міграція ромів із нових країн-членів Євросоюзу.
5. Європейська політика соціально-економічної інтеграції та культурної адаптації ромів.

7. МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ І ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

Самостійна робота є основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без участі викладача. *Зміст самостійної роботи з навчальної дисципліни «Етногенез та етнічна історія ромів»* визначається типовою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача.

Самостійна робота поділяється на аудиторну і позааудиторну.

Аудиторна самостійна робота реалізується під час читання лекцій, семінарських і практичних занять, виконання лабораторного практикуму, проведення консультацій, колоквіумів та ін.

Самостійна робота студентів над навчальним матеріалом програми курсу, що не виноситься на розгляд під час лекційних і семінарських занять (*поза аудиторна самостійна робота*), має на меті сформувати вміння самостійно працювати над рекомендованою літературою та відповідати на поставлені в аудиторіях питання.

До основних видів поза аудиторної самостійної роботи студентів може належати:

- підготовка і написання рефератів, доповідей, тез та інших письмових робіт (з правом вибору теми і форми звітності);
- підготовка до семінарських занять;
- опрацювання наукової літератури для участі в колоквіумі;
- виконання *індивідуальних навчально-дослідних і домашніх завдань різного характеру* (розв'язування задач, переклад і переказ текстів, добір і вивчення літературних джерел, розроблення і побудова різних схем, моделей, діаграм, виконання графічних робіт, розрахунків);
- підготовка до модульної контрольної роботи.

Пристаюючи до самостійної роботи студентам необхідно:

- попередньо ознайомитися з навчальним матеріалом, що виноситься на лекційні і семінарські заняття;
- перевірити здобутті знання шляхом самоконтролю, відповідаючи на поставлені питання;
- виокремити ключові проблеми навчального матеріалу, що виноситься на самостійну роботу та опрацювати їх.

У процесі самостійної роботи студенти мають оволодіти вміннями та навичками:

- організації самостійної навчальної діяльності;
- самостійної роботи в бібліотеці з каталогами;
- праці з навчальною, навчально-методичною, науковою, науково-популярною літературою;
- роботи з довідковою літературою;
- опрацювання статистичної інформації;
- написання рефератів з проблематики курсу.

Контроль самостійної роботи студентів включає:

- перевірку рефератів;
- організацію здачі колоквіуму;
- перевірку відповідей на типові завдання для модульної контрольної роботи.

Самостійна робота студента з навчальної дисципліни «Етногенез та етнічна історія ромів» передбачає:

1. опрацювання та конспектування додаткової літератури, рекомендованої викладачем під час викладу лекцій;
2. підготовку термінологічного словника з базовими категоріями та поняттями;
3. підготовку та захист реферату/есе або підготовку та захист бібліографічного опису наукових праць з визначеної та узгодженої з викладачем теми з переліку питань на підсумковий модульний контроль.

ТЕМАТИКА РЕФЕРАТІВ / ЕСЕ*

1. Ким були середньовічні аттінгани?
2. Ромські корені у Малому Єгипті.
3. Наукові наслідки «єврики» Іштвана Ваї: до теорії індійського походження ромів.
4. Теорія Яна Хенкока про санскритську мовну основу ромських діалектів світу.
5. Мовознавчі проблеми: теорії Марселя Куртіада та Вані Кохановського.
6. ДНК-генеалогія ромського етносу: міфи чи реальність?
7. Екзоетноніміка ромів світу.
8. Роми Ізраїлю: витоки та сучасне становище.
9. Роми Середньої Азії: витоки та сучасне становище.
10. Роми Закавказзя: витоки та сучасне становище.
11. Роми Канади: витоки та сучасне становище.
12. Роми США: витоки та сучасне становище.
13. Роми Латинської Америки: витоки та сучасне становище.
14. Роми Північної Африки: витоки та сучасне становище.
15. Роми Туреччини: витоки та сучасне становище.
16. Роми Ірану: витоки та сучасне становище.
17. Повсякденне життя предків сучасних ромів у Візантії.
18. Міграційні хвилі ромів: причини, напрями, умови стабілізації.
19. Балканізація індійських мов: концепція Д. Кенрика.
20. Хто такі тревелерс Англії?
21. Перше ромське дискримінаційне законодавство в Європі.
22. Виникнення ромських поселень в Польщі на початку XVI ст.
23. Ромські гетьмани у Литовській державі.
24. Участь ромів у Грюнвальдській битві.

* Примітка: студент може запропонувати та узгодити власну тему реферату / есе роботи.

25. Хто такі «халадітка»?
26. Віхи антиромського законодавства в Європі.
27. Форми антиромських репресій в Європі Нової доби (XVI – XVIII ст.).
28. Розселення та заняття ромів на теренах Російської імперії.
29. Етнографічні особливості руска рома.
30. Етнографічні особливості ромів-сервів.
31. Етнографічні особливості кримських ромів.
32. Етнографічні особливості молдавських ромів (влахів).
33. Етнографічні особливості середньоазійських люлі.
34. Етнографічні особливості кавказьких карачі та боша.
35. Етнографічні особливості келдерарів.
36. Етнографічні особливості ловарів.
37. Витоки професійного ромського хору Російської імперії.
38. Ромська тематика в російській літературі.
39. Ромська тематика в західноєвропейській літературі.
40. Роми в Першій світовій війні.
41. Роми в умовах тоталітарного нацистського режиму.
42. Трагедія ромського Голокосту (Параїмосу, Калі Траш, Самударіпен) у Європі.
43. Відзначення 70-річчя закінчення трагедії ромського Голокосту.
44. Роми в Радянському Союзі.
45. Роми в умовах демократизації країн Центрально-Східної Європи в кінці 1980-х – на початку 1990-х років.
46. Ромські громади Центрально-Східної Європи: порівняльний аналіз.
47. Роми Західної Європи: заняття, культура, самоідентифікація.
48. Роми Східної Європи: заняття, культура, самоідентифікація.
49. Ромські ЗМІ Європи: Інтернет-сайти та друковані видання.
50. Ромські державні театри: репертуар, колективи.
51. Декада ромської інтеграції (2005–2015).
52. Документи Ради Європи та Європейського парламенту стосовно сучасного становища ромів.

8. ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ НА ЕКЗАМЕН

1. Теорія передньоазійського, єгипетського та індійського походження ромів.
2. Порівняльно-історичне мовознавство про походження ромів.
3. «Gipsy Lore Society» – ромські студії в найстарішому ромознавчому науковому осередку.
4. Антропологічні та етногенетичні дослідження ромів у європейських країнах.
5. Етнічна історія ромів у фокусі різних дисциплін та національних історіографій.
6. Сучасна теорія Яна Хенкока про санскритську мовну основу ромських діалектів світу.
7. Основні напрями ромських студій в спеціалізованих наукових осередках Європи.
8. Фахові дослідження ромської тематики у пострадянських країнах.
9. Ендоетнонім «роми» та його значення в контексті етногенезу.
10. Візантійський період в історії ромів.
11. Роми в середньовічній Європі.
12. Поява антиромського законодавства.
13. Етапи антиромського законодавства в Європі (XVI – XVII ст.).
14. Форми антиромських репресій в ранньомодерній Європі.
15. Формування етноконфесійної структури ромів на Балканах.
16. Особливості ромських поселень на Балканах (Махали).
17. Специфіка слов'янської та турецької інтерференцій ромського населення Балкан.
18. Міграції ромів у румунські князівства.
19. Запровадження інституту рабства на теренах Валахії та Молдавії.
20. Етносоціальна спеціалізація ромських груп Валахії та Молдавії.
21. Поява ромів на теренах Польської держави.
22. Роми у Великому князівстві Литовському.
23. Роми в соціальній структурі Великого князівства Литовського. Роми Гетьманщини.
24. Асиміляційна політика щодо ромів у рамках просвітницького абсолютизму Австрійської імперії.
25. Трансатлантичні переміщення ромів на початку XIX ст.
26. Формування етносоціальної структури ромів в Угорщині (друга половина XIX – початок XX ст.).
27. Розселення та заняття ромів на теренах Росії в XVII – XVIII ст.
28. Формування субетнічних груп ромів на новоприєднаних територіях Російської імперії (Польща, Прибалтика, Бессарабія, Україна, Середня Азія, Закавказзя).
29. Формування професійних ромських колективів у Російській імперії в XIX ст.

30. Еміграція ромів, звільнених з рабства, з Румунії.
31. Формування найбільшої субетнічної групи ромів-келдерарів та споріднених з ними ловарів.
32. Расова модель етнополітики тоталітарних режимів щодо ромів.
33. Примусові переселення та створення трудових таборів в Трансністрії.
34. Етнодемографічні втрати ромів після Другої світової війни.
35. Політика насильницької асиміляції та заборона кочівлі в повоєнні роки.
36. Роми в умовах демократизації країн Центрально-Східної Європи (кінець 1980-х – на початок 1990-х років).
37. Роми в умовах збройних конфліктів на Балканах.
38. Еміграція чеських ромів до Канади.
39. Міграція ромів із нових країн-членів Євросоюзу.
40. Європейська політика соціально-економічної інтеграції та культурної адаптації ромів.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

9.1. Основна:

1. Абраменко О.А. История и культура цыган: Пособие для дополнительных и внеклассных занятий / Предисл. И.С. Бердышева. Издание 2-е, дополненное / О.А. Авраменко, С.Б. Кулаева. СПб., 2013. – 100 с.
2. Бугай Н.Ф. Цыгане России: общество, адаптация, консенсус (1900–2010) / Николай Федорович Бугай. – М. : Кучково поле; Лавандр, 2012. – 352 с.
3. Деметер Н. История российских цыган: мифы и реальность / Надежда Деметер // Цыгане России. – 2007. – № 1 (1). – С. 5–16.
4. Деметер Н. История цыган: новый взгляд / Под ред. Проф. Г.С. Деметера / Н. Деметер, Н. Бессонов, В. Кутенков. – Воронеж : ИПФ «Воронеж», 2000. – 336 с.
5. Друц Е. Цыгане / Е. Друц, А. Гесслер. – М. : Советский писатель, 1990. – 333.
6. Кроу Д.М. Історія циган Східної Європи та Росії / Девід М. Кроу. – К. : Мегатайп, 2003. – 375 с.
7. Марушиакова Е. Цигани из Источна Европа : Курс лекций / Елена Марушиакова, Веселин Попов. – София : Парадигма, 2012. – 314 с.
8. Навроцька Є.М. Історія та культура ромів: Метод. посіб. для вчителів (Факультативний спецкурс за вибором). – Ужгород : «Видавництво Олександри Гаркуші», 2007. – 312 с.: іл.
9. Смирнова-Сеславинская М.В. Цыгане. Происхождение и культура. Социально-антропологическое исследование / М.В. Смирнова-Сеславинская, Г.Н. Цветков. – Москва – София: Парадигма, 2009. – 828 с.
10. Фрейзер А. Цигани / А. Онишко (пер.) / Ангус Фрейзер. – К. : Видавничий дім Всесвіт, 2003. – 358 с.

9.2. Додаткова:

11. Лендьел М. Проблеми інтеграції ромів у країнах Центральної Європи: сучасні форми, потенціал та виклики для міжнародного співробітництва / Мирослава Лендьел // Ромологія: історія та сучасність: Матеріали Міжнародних наукових читань / Упорядкування Є.М. Навроцька. – Ужгород: Поліграфцентр «Ліра», 2013. – С. 5–9.
12. Черенков Л.Н. Некоторые проблемы этнографического изучения цыган СССР // Малые и дисперсные этнические группы в Европейской части СССР: Сб. ст. – М.: Московский Филиал Географического общества СССР, 1985. – С. 5–15.
13. Poulton H. The Roma question in South-Eastern Europe: an important factor in building multi-cultural societies / Hugh Poulton // The Roma and Europe. Conference proceedings. The Roma Community And Multi-Ethnicity In The Countries Of Central Europe – A European Problem. Štířín Castle, December 10–13, 1998. – Institut of International Relations; Ministry of Foreign Affairs of the Czech Republic. – P. 117–134.

9.3. Інтернет-ресурси:

14. <http://gypsy-life.net/> – сайт «Цыгане России».

15. <http://arzamas.academy/> – науково-пізнавальний сайт, курс з антропології № 3 «Правда і вигадки про циган» (Російська Федерація).
16. <http://www.romea.cz> – сайт найбільшого ромського інформаційного ресурсу у Чехії «ROMEА» (на чеській та англ. мовах).
17. <http://peterpollak.sk/> – персональний сайт Уповноваженого словацького уряду з ромських питань Петера Поллака.
18. <http://www.errc.org/> – сайт Європейського ромського правового центру (ERRC – European Roma Rights Centre) (м. Будапешт, Угорщина) (на англ. мові).
19. <http://www.ertf.org/> – сайт європейської організації Форум Європейський ромів та мандрівників (European Roma and Travellers Forum - ERTF).
20. <http://www.gypsyloresociety.org/> – сайт найстарішої міжнародної наукової асоціації по вивченню ромів «THE GYPSY LORE SOCIETY» (м. Ліверпуль, Велика Британія).

10. ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
90–100	A	<i>відмінно</i>	<i>зараховано</i>
82–89	B	<i>добре</i>	
74–81	C		
64–73	D	<i>задовільно</i>	
60–63	E		
35–59	FX	<i>незадовільно з можливістю повторного складання</i>	<i>незараховано з можливістю повторного складання</i>
0–34	F	<i>незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>	<i>незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни</i>

Згідно Положення про кредитно-модульну систему оцінювання навчання студентів (Наказ ДВНЗ «УжНУ» №250/01-17 від 03.03.2014 р.).

Для лекційно-практичних, лекційно-лабораторних або лекційно-семінарських дисциплін 50 % балів оцінки модульного контролю виставляє лектор на підставі результатів перевірки рівня засвоєння теоретичного матеріалу дисципліни (теоретичний компонент оцінки). Теоретичний компонент оцінки складається з сумарних результатів проведених викладачем контрольних робіт.

50 % балів (практичний компонент) виставляє викладач, який веде практичні, лабораторні або семінарські заняття. Практичний компонент оцінки модульного контролю лекційно-практичних, лекційно-лабораторних або лекційно-семінарських дисциплін складає поточна успішність – усні та письмові відповіді під час занять (не більше 30 % балів), оцінка письмових домашніх завдань або підготовки, виконання та захисту лабораторних робіт (не більше 20 % балів).

За звичайний (недиференційований) залік національна оцінка «зараховано» відповідає оцінці від 60 до 100 балів (за 100-бальною шкалою), а оцінка «незараховано» – від 35 до 59 балів.

*** Навчально-методична серія «Ромські студії в УжНУ», № 1 ***

За результатами одного модульного контролю визначається підсумкова семестрова оцінка успішності студента (середній бал за два модульні контролі) з кожної навчальної дисципліни за 100-бальною шкалою та виставляється державна оцінка за розширеною національною шкалою («відмінно», «добре», «задовільно», «незадовільно») відповідно до шкали переведення балів.

Студент, який отримав до 34 балів не допускається до складання іспиту та повинен відпрацювати матеріал з дисципліни в установленому порядку.

Змістовий модуль з навчальної дисципліни «Етногенез та етнічна історія ромів» оцінюється наступним чином:

Модульна контрольна робота	Оцінка за роботу на практичних заняттях	Самостійна та індивідуальна робота студента	Всього
50 балів	30 балів	20 балів	100 балів